
Н.Ю. Кривда,
кандидат філософських наук,
доцент Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З КОНЦЕПЦІЯМИ КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ

Розвиток національного культуротворення міцно пов'язаний з націєтворенням як таким. Фактично, культуротворення є частиною процесу формування нації і, водночас, відображує процеси творення нації, формування націєсвідомості. Для культуротворення, укоріненого в певній етнічній традиції, трансформації відповідних етнічних груп у націю стає засобом онтологізації усвідомленого, уявленого, стихійно бажаного у відтворенні в реальних суспільних та політичних процесах.

Проблема становлення нації традиційно полягає у центрі наукових розвідок як політологів, так і філософів. Лише знедавна став доступним світовий досвід – хоча б у вигляді хрестоматій до читача дійшли праці Карла Дойча, Хью Сетона-Вотсона, Бойда Шейфера, Джона Армстронга, Ентоні Сміта, Ернеста Гелнера, Бенедикта Андерсона, Лії Грінфельд. У вітчизняній інтелектуальній традиції інтерес до проблем націй і, відповідно, до національної культури як складової націєтворення, має значну історію: від класичних праць М.Грушевського, Д.Донцова, В.Липинського, Ю.Вассіяна, Ю.Бойко, О.Бочковського, В.Старосольського, І.Лисяка-Рудницького та ін. до сучасних досліджень істориків Я.Грицака, Я.Дашкевича, Я.Ісаєвича, З.Когута. Дослідження В.Лісового становлять класику ідеології націоналізму. Проблеми етнічності в цьому контексті розглядав А.Пономарьов; В.Смолій досліджував концепції української національної ідеї; П.Магочій звертався до ідеї національного відродження. Відзначимо книгу Г.Касьянова “Теорії нації та націоналізму”, яку В.Лісовий називає першим в Україні систематичним викладом теорій нації та націоналізму, систематизацію західних досліджень, спробу

розглянути найважливіші ідеї та концепції, що стосуються націй і націоналізму в українській суспільній думці (зокрема праці, опубліковані в діаспорі).

Розглянемо взаємодію та вплив теорій становлення нації та теорій культуротворення в контексті досліджень В.Липинського, І.Лисяка-Рудницького, М.Міхновського, Р.Шпорлюка.

Роль культури у формуванні нації першочергово визначалась спроможністю культуротворчого процесу генерувати ідеї, що ставали основою подальших дій у процесі національної розбудови. Як писав В.Липинський, ідеї виростають “зі стихійного матеріального життя й предопреділяються оцею найглибшою основою громадського існування людської стихії, а служать на те, щоб цю стихію кожний раз опановувати, щоб вона в зрості своєму самого громадського зв’язку між людьми – в формі нації-держави і зв’язаної з тим формами – культури й цивілізації – не розсадила. Але сила тих ідей, їх впливів залежить од індивідуальної вартості тих людей і тих груп, що ці ідеї часу висловлюють і їх у життя проводять” [3, 17].

Конкуренція таких ідей в українському націєтворенні була досить швидко визначена у дискурсі концепцій українського консерватизму і націоналізму, сутність яких оформлювалася в спробах формування цілісної ідеї національного самоствердження. Для українського націоналізму, попри різноманітність концепцій від “архаїчного” лібералізму О.Бочковського та С.Рудницького до авторитарного державотворення націоналізму Д.Донцова [1, 319–320] у центрі розбудови нації є ідеї етнонаціональні, отже і культуротворчий процес сприймається залежно від здатності останнього такі ідеї генерувати, від спроможності культури стати суто етнічною, коли примат нації набуває першочергового значення.

Збереження традицій в ідеологічному полі не тотожне формальному збереженню традицій. В.Липинський щодо цього відзначав: “Людей на мотоциклети не треба саджати з оселедцями на голові, в довгополих жупанах і давніх козацьких шараварах. Нова машина вимагає нової національної форми... Чим складніша машина, тим дужчий мусить бути об’єднуючий дух людей, що нею володіють, тим вища мусить бути їхня суспільна ідея, їхня суспільна мораль” [3, 19].

І.Лисяк-Рудницький пропонував розрізняти націоналізм у “широкому значенні”, як “поняття, однозначне з активною національною свідомістю та патріотизмом”, та його вузьке, прикладне політичне визначення, що “набрало партійного забарвлення” з появою в період українських національно-визвольних змагань на початку ХХ ст., коли поняття націоналістичний було перебрано певними політичними силами. У цьому вигляді український націоналізм набув глибокої ідеологізованості [5, 247].

До того ж для українського націоналізму був властивий певний культ ірраціоналізму: хоча в ідеологічному вимірі “український націоналізм був явищем генетично самостійним,.. у своєму розвитку він зазнавав безперечних впливів з боку відповідних чужоземних зразків” [5, 251–252]. Ця реакція на конкуренцію з модерністськими політичними течіями мала для культуротворчої програми націоналізму суттєві наслідки, оскільки потреби націоналістичної ідеології природно узгоджувались із раціональним політичним порядком денним, “націоналізм релятивізував традиційні моральні цінності, підпорядкувавши їх вимогам політичної доцільності, згідно з принципом “мета освячує засоби” [5, 249].

Прикладний характер культуротворчого процесу у виконанні завдань націєтворення був певною мірою властивий і консерватизму, однак культурний контекст та його творчий потенціал дістали в українських консерваторів більш самостійного, ціннісного вигляду. Опозиція консерваторів, насамперед, В.Липинського, ліберально-демократичним засадам організації суспільного життя (дослідник відзначав, що “народовладний демократичний метод організації громадського життя, опертий на спекуляції найгіршими інстинктами мас, веде власне народ до загибелі” [3, 217]) спричиняв чітке фокусування культуротворення на конкретні завдання суспільного, національного та державницького спрямування.

На думку В.Липинського, “сформульований в слові усвідомлюючою працею письменників образ стихійних соціальних бажань даної групи, будить серед неї ці дрімаючі досі в її підсвідомості бажання. Він об”єднує досі розпорошену енергію групи для боротьби за здійснення оцих вже усвідомлених, вже... уявлених своїх бажань” [3, 120]. Запропонована консерваторами модель соціального устрою передбачала ієрархізацію суспільства, в якому політична влада була

значною мірою централізована, а функції окремих верств населення – чітко визначені та закріплені раз і назавжди; так, інтелігенції було віддано роль виробника духовних цінностей.

Консолідація нації забезпечується неухильним виконанням кожною соціальною верствою своїх функцій, узгодженою співпрацею і спільними духовними цінностями. В.Липинський писав, що “Українська Нація не поза нами, а в самих нас. Вона твориться повсякчасно творчою працею кожного з нас” [3, 115]. Спрямована в єдиному напрямку соціально-політична, економічна і культурна активність усіх верств населення визначалась як підґрунтя сталості суспільства, розвитку і добробуту нації.

Водночас, націєтворення для консерваторів не було частиною природного процесу розвитку людства, що його поступ і напрям були визначені самим фактом певної спільності етнічних і культурних груп. “Існування якогось колективу з певними ознаками окремішності, як відмінна розговірна мова, інший тип, характер, звичаї і т.д., ще не означає його національної індивідуальності. Ця індивідуальність, тобто національна, а не етнографічна чи провінційна окремішність, це продукт історичного процесу соціального життя даного колективу – це твір, формація історії” [3, 129].

Навпаки, цей процес вимагав глибокої та цілеспрямованої роботи, в якій культуротворення було не лише збудником суспільної активності, а й її провідником. Адже провокація суспільного неспокою, актуалізація дискурсу навколо важливих проблем розвитку народу, його трансформації у націю, вбачались консерваторам предтечею лише стихійних, неконцентрованих і, відтак, малоефективних і безперспективних спроб. На думку В.Липинського, “пропаща та армія, яку літератори своїми творами й промовами думають вести в бій. Але так само пропаща та людська громада, що хоче боротися, а не може витворити з себе розумної, раціональної, моральної та здисциплінованої організації” [3, 128].

Для культурної еліти народу найважливішим завданням було не лише зрозуміти стихійні прагнення народу, віддзеркалити ці прагнення у творчості й спонукати їх поширення поміж народних мас, а й переосмислити сутність цих прагнень, проаналізувати перспективи їх впровадження у життя та віднайти практичні засоби

такого впровадження. Не осмислення суспільних процесів, їх відображення і концептуалізація, а розроблення реальної політики втілення в життя стихійного пориву народних мас та визначення практичних заходів із забезпечення програми націєтворення в реальних історичних умовах визначаються консерваторами як завдання національного культуротворчого процесу.

Пошук практичного методу втілення народних прагнень, зокрема і прагнення до трансформації у повноцінну націю, ставало для культуротворення метою, в якій культура виконувала свою націєтворчу функцію. Саме така культурна, творча еліта народу визнавалась В.Липинським аристократією, тобто групою “найкращих у даний історичний момент серед нації людей, які найкращі в тому, що власне вони в даний момент являються організаторами, правителями, керманічами нації” [3, 131].

Подібні до ідей В.Липинського, погляди на місце культури в націєтворення висловлював і М.Міхновський. На його думку, національне самоствердження досягається поєднанням боротьби за незалежність з конструктивним державотворенням на основі найширших прав і свобод громадян та їх активного залучення до свідомої громадсько-політичної діяльності. Поєднання загальнолюдських цінностей і національних традицій є завданням комплексного суспільно-культурного процесу, в якому націоналізм “єднає, координує сили, жене до боротьби, запалює фанатизмом поневолені нації в їх боротьбі за свободу” [6, 145].

Але на відміну від консерваторів М.Міхновський вважав, що це завдання не може бути виконаним лише малою часткою народу, його аристократією. Натомість, до виконання цієї функції потрібно залучати широкі верстви населення, підіймати рівень національної самосвідомості всього українського суспільства, консолідувати це суспільство і спрямувати сукупну енергію на здійснення рішучих і послідовних заходів з розбудови української державності.

На думку М.Міхновського, “сила, яку може виявити машина, тим менша, чим більше внутрішнє тертя її частин. Також і сила нації тим менша, чим більше панує в ній ворожнеча і боротьба поміж верствами її суспільства” [7, 139]. Націєтворення стає завданням усього етносу, а його сукупна діяльність утворює загальний

національний культуротворчий імпульс, що є ключовим елементом у розбудові нації та її державності.

Погляди І.Лисяка-Рудницького на український націогенез ближчі до західноєвропейських аналогів, оскільки, не заперечуючи важливості суто етно-національного чинника в розбудові нації, він чітко проводить розрізнення між поняттями “народ”, що, на його думку, репрезентує виключно етнічну спільність, та “нація”, яка має становити спільність насамперед політичну. І.Лисяк-Рудницький писав, що “те, що творить народ, є сукупність певних об’єктивних прикмет, таких як походження, мова, побут, своєрідний спільний стиль, що пронизує всі ділянки життя даного колективу й надає йому однакостайний (просторовий і часовий) “народний характер” [4, 11].

І.Лисяк-Рудницький виходить з того, що формування українського народу загалом відбулося ще в середині I тис. н.е. І завершення формування українського етнічного колективу, того соціуму, що став основою для подальших спроб сформувати українську націю, також “треба шукати шойно в Київській Русі (чи, точніше, в період розпаду Київської держави)” [4, 18], коли етно-національний склад українського народу вже оформився.

Відповідно, на думку дослідника, українське національне культуротворення також слід відраховувати від часів формування етно-національної спільності українців. Але ця культура, звісно, є культурою виключно етнічною, з переважанням мотивів фольклорного характеру. Його цінності важливі для підтримання єдності українського етно-національного колективу, але і ця єдність, і цінності, що її забезпечують, за своєю природою лишаються відстороненими від політичної, державницької діяльності.

Натомість, нація являє собою феномен суб’єктивний, який окреслює масу людей, що з власної волі бажають створити спільну державність; отже, і нація у своєму існуванні спирається на свідому волю її членів. Крім того, що народ і нація виникають у різні історичні періоди, їх відмінності мають системний характер у межах суспільства. І.Лисяк-Рудницький вважав, що етно-національна спільність, народ, являє собою основу будь-якої суспільної організації, а нація виступає в певний історичний час надбудовою над цією основою [4, 12–13].

Фактично, ця ідея І.Лисяка-Рудницького корелюється з магістральними сучасними підходами до націєтворення, адже і сьогодні “формування української нації відбувається як формування нації передусім політичної, а не етнічної. Етнічна, мовна, конфесійна та інша різномірність українського населення, безумовно, ускладнює процес націє- і державотворення, лишаючись потенційним чинником політичної дестабілізації, проте ця сама різномірність парадоксальним чином сприяє стабільності, спонукуючи майже всі політичні сили у сьогоднішній Україні до поміркованості, розсудливості, постійного врахування інтересів протилежної сторони, тобто пошуку своєрідного консенсусу” [8, 80].

У межах своєї концепції народу–нації І.Лисяк-Рудницький визначив специфічний підхід до континуїтету і перервності в процесі націєтворення. Поява і розвиток української нації, на його думку, не є безперервним процесом. У ньому були перерви, інколи доволі тривалі, але існування народу з його власним культурним відтворенням зберігало основу для відновлення спроб формування української політичної нації, відтак спроби націєтворення повторювались.

Отже, нація виступає надбудовою етно-національного соціуму, існування якої має дискретний характер. У побуті, матеріальній і духовній культурі українського народу, в його мові і територіальному розселенні також відбувалися зміни; однак ці зміни мали еволюційний характер і, таким чином, у розвитку українського народу забезпечувалась спадкоємність розвитку, тобто континуїтет. Цей континуїтет став гарантом збереження етно-національної ідентичності, отже, гарантував і стабільність націєтворення, сам факт існування цих спроб.

Водночас, крім спроб розроблення самостійної програми націєтворення та її культуротворчої складової, численними були спроби розбудови відповідних теорій на основі запозичення західних схем і концепцій. В українській діаспорі в міжвоєнний і в повоєнний періоди це явище було властиве як націоналістичному, так і ліберальному напрямам українського ідеологічного поля. Так, на думку І.Лисяка-Рудницького, український націоналізм як ідеологія і політика був продуктом запозичень з європейських зразків, а у його доктрині “є відгомін ірраціоналістичних, волюнтаристичних і віталістичних теорій, що користувалися в той час популярністю в

Західній Європі (Ф. Ніцше, А. Бергсон, Ж. Сорель, Г. Лебон, О. Шпенглер та ін.)” [5, 249].

Насправді, певною мірою правомірна навіть теза про ідеологічну спорідненість українського “інтегрального націоналізму” з німецьким націонал-соціалізмом та італійським фашизмом. Зокрема, “деякі ідеологи ОУН безпосередньо запозичували ідеологічні конструкції італійських фашистів, а очевидна орієнтація на Муссоліні й Гітлера як на основні фігури в ревізії Версальської системи, що позбавила Україну будь-яких сподівань на незалежність, є загальновідомою. Культ сили й дії, волюнтаризм, ірраціоналізм, харизма лідера, елементи расистських теорій тощо — усе це також споріднює український “інтегральний націоналізм” із фашизмом і нацизмом” [1, 321].

Взаємодія народу і нації в українському націєтворенні, а також співвідношення елементів перервності і континуїтету у цьому процесі мають характер взаємного обміну. Так, нація в ті періоди, коли вона існувала, абсорбувала в себе багато характерних рис основи (народу). Внаслідок цього деякі константні риси народу закарбовувалися, зберігалися і як константні риси нації в ті моменти, коли вона формувалася чи відроджувалася. Водночас, певні риси, характерні для нації, лишалися в народі: “у такому випадку, якщо вища сфера стала жертвою знищення, ті її вартості й традиції, що їх вона встигла тривалим способом защепити нижчій сфері, можуть зберегтися...” [4, 22]. На думку І. Лисяка-Рудницького, прикладом такого взаємного обміну є закріплена у свідомості українців козацька традиція, яка значною мірою змінила побут і колективну поведінку українців.

Нарешті, існували елементи безпосередньо політичної спадковості, представлені в діяльності політичних чи релігійних еліт, які власно й уособлювали творчий чинник націєтворення та забезпечували чергову спробу розбудови нації. Втім, ці суб’єкти націєтворення були переважно слабкими і у вимірі загальноукраїнського суспільного та культурного розвитку маргіналізованими.

Концепція вченого являла собою одну з перших спроб модернізації уявлень про природу та динаміку українського націєтворення. Відтак, для неї характерним прийомом став діалог із

сучасними й західними концепціями націєтворення, зокрема, теорії поділу націй на “історичні” та “неісторичні”; розриви в національній історії пов’язуються в ній, передусім, із втратою державності та політичних еліт, тобто є розривами в історії нації.

У концепції здійснена спроба поєднати націєтворення й етногенез, розвиток етно-національного колективу. Водночас, сумнівною є доцільність застосування поняття “нація” для визначення перших спроб державної розбудови на українських землях, зокрема за добу Київської Русі (І.Лисяк-Рудницький твердить про “руську” націю), або в козацьку добу (коли, відповідно, він визначає “козацько-українську націю”). Але чітка відмінність державно-політичних утворень тогочасних спроб державотворення від сучасної нації змушує дослідника розрізняти націю традиційну і націю модерну, яка для його концепції має відображати реалії доби після Французької революції, тобто власно нації у її сучасному науковому розумінні.

Запозичення численних західних схем та моделей властиве і для періоду модернізації української націєтворчої програми в повоєнний час. Так, Р.Шпорлюк поклав в основу власної концепції розбудови “модерної української нації” поширені на Заході ідеї про так звані уявлені спільноти, а також конфронтаційний методологічний підхід до формування сучасних націй, згідно з яким національна розбудова зумовлювалася протистоянням і конфліктом з іншими націями.

“Модерністська” концепція Р.Шпорлюка базується на ідеї щодо інтернаціонального змісту процесу націєтворення, коли формування нації є результатом взаємодії з іншими націями. Відтак, у своєму аналізі вчений відходить від традиційних схем взаємодії українського етно-національного простору із сусідніми народами в категоріях “домінування”, “русифікації”, “полонізації” тощо. Процес становлення української нації дослідник розглядає у контексті світової історії: поширення націоналізму, нерівномірний розвиток різних країн, виникнення конкуренції між “передовими” і “відсталими” націями.

Відносини із сусідами Р.Шпорлюк також розглядає в контексті цієї картини світу. Україна у нього постає периферією Росії і Польщі, які також є своєрідними окраїнами передового Заходу.

Епоха модернізації спричинює зростання націоналізму як засобу модернізації відсталих народів. Цей процес поширюється також на Росію і Польщу, де починається трансформація власних суспільств у національні та відбувається поступове становлення модерних російської й польської націй. Отже, націєтворення в Україні починається не за власним вибором, а внаслідок обставин; перед нею постає дилема: або стати частиною однієї з модернізованих націй, або спробувати створити свою власну.

Наявність етно-національної традиції, яка підкріплювалась власною історичною і навіть державницькою традицією, а також існування нечисленної, проте досить високоосвіченої еліти з традиціями локального патріотизму зумовили вибір на користь власного націєтворчого проекту. Почалося творення української нації, уявленої спільноти, але не в якості чиєїсь країни, а як окремої соціально-культурної і перспективної політичної спільноти.

Цей процес свідчив не лише про творення нації, а й про розпад і трансформування інших націй, у даному разі польської та російської, оскільки останні претендували на те, щоб українці лишалися інтегральною частиною цих націй, вже як модерних. Відокремлення українців від росіян і поляків, які перетворювалися на модерні нації, не означало, на думку Р.Шпорлюка, відокремлення відсталого суспільства від передового. Українці прагнули увійти в модерний світ не через посередництво інших націй, а самостійно [1, 278].

“Змагання за незалежність не спричинене прагненням відокремитися від ширшого світу; навпаки — воно вмотивоване бажанням брати безпосередню участь у світових справах не через столицю іншої держави, а через створення столиці власної держави... Отже, український проект націєтворення був не більше і не менше як спробою трансформації периферій кількох націй, які, своєю чергою, були периферіями Заходу, в суверенні спільноти, здатні безпосередньо вступати в контакти з ширшим світом, з тим, що у дев'ятнадцятому, а ще більше у двадцятому століттях вважався зосередженням сучасної цивілізації в політиці, культурі, науці та економіці” [8, 89].

Цю історичну спробу українського націєтворення розробляли українські інтелектуали, які вже мали відокремлену від російської

чи польської індивідуальну ідентичність; ця ідентичність мала бути переформульована саме як національна українська, бо ці інтелектуали мали уявлення про те, що відбувається в ширшому світі, а значить, вже були вражені вірусом націоналізму. Це переформування могло стати наслідком як суспільного, так і індивідуального поштовху. Так, герой новели Косача “Голос здалека” розповідає, як у громадянську війну на півночі Росії під час атаки села, де засіли червоні, змінився його світогляд: “І ось у цю саму мить, у хвилину між двома пострілами зі мною щось скоїлось... Я відчув в одну хвилину, що я – українець, що мушу бути на Україні, мушу битися за українську справу” [2, 62].

Подібно до цього раптового прозріння одної людини, доволі інтуїтивними і стихійними були й перші кроки української національної еліти, що її аргументація на користь “окремшності” українців спершу ґрунтувалася на історичних прецедентах, зокрема, на згадуваній І.Лисяк-Рудницьким козацькій нації. Розпад цієї історично існувавшої нації під впливом низки внутрішніх і зовнішніх чинників, зумовив те, що “українці звернулися до етнографії для того, щоб розібратися з тим, хто власне становить поняття “ми”, і хто належить до “інших” [9, 98].

Таким, по суті, емпіричним шляхом поступово розширювався набір ознак української “окремшності”. Ключовими гуртуючими факторами ставали наявність окресленої території проживання українців, спільна мова тощо. Тобто накопичувались ознаки “нації” як уявленої спільноти в межах українського етно-національного та націєтворчого процесу. Водночас, розбудова нації супроводжувалась створенням відповідного ідеологічного апарату і понятійного простору: усталення самоназви, переосмислення старих понять, зокрема територіальних, етнографічних тощо.

Нарешті, сформований концептуальний простір націєбудівництва дав змогу національній еліті, яка опікалась цим проектом, розпочати діалог з народними масами, запрошуючи їх долучитися до практичної реалізації націєтворчого проекту. Зовнішній чинник націєтворення у Р.Шпорлюка розкривається що в одному цікавому вимірі. Він актуалізує питання про розбіжність культурного й історичного досвіду правобережних і лівобережних українських земель. Дослідник твердить, що процеси творення української нації

у складі Російської імперії та імперії Габсбургів були такими різними, що поставало питання про можливе утворення на основі одного етносу двох окремих націй (що, наприклад, відбулося на Балканах із сербами та хорватами).

Саме тому для націєтворчого проекту ключовою тезою стала ідея соборної України, над якою свідомо і цілеспрямовано працювали представники української національної еліти як на Заході, так і на Наддніпрянщині. Прагнули створення єдиної стандартизованої мови, єдиного культурного, а згодом і політичного простору. “Українці Росії та Австрії стали однією нацією не тому, що розмовляли однією мовою – вони почали розмовляти однією мовою тому, що спочатку вирішили стати однією нацією” [8, 111].

Водночас, процес націєтворення для нього від самого початку має політичну спрямованість. Адже, на думку Р.Шпорлюка, націєтворення та націоналізм слід розглядати як політичні від самого початку, “навіть тоді, коли ті, хто бере участь у національному русі, заперечують будь-які свої політичні наміри чи не надають своїм діям політичного значення, чи наполягають на тому, що їхньою єдиною метою є наукова інтерпретація народної культури, фольклору чи місцевої історії”. Владу не слід розуміти лише як суто політичне явище. Може існувати і влада культури як право і здатність виробляти та поширювати символи, цінності й ідеї. Отже, “будителі нації”, маючи цю владу, опосередковано й інколи навіть незалежно від своїх первісних суб’єктивних намірів, об’єктивно потрапляють у сферу ідеології і, відповідно, політики; їхня “культурницька” діяльність особливо в певних суспільно-політичних умовах набуває політичного значення [9, 91].

ЛІТЕРАТУРА

1. *Касьянов Г.В.* Теорії нації та націоналізму. – К., 1999.
2. *Косач Ю.* Голос здалека // Проза про життя інших. Юрій Косач: тексти, інтерпретації, коментарі. – К., 2003.
3. *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. – К., 1995.
4. *Лисяк-Рудницький І.* Формування українського народу й нації (методологічні завваги) // *Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе. – К., 1994. – Т. 1.

5. *Лисяк-Рудницький І.* Націоналізм// *Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе. — К., 1994. — Т. 2.
6. *Мірчук П.* Микола Міхновський: Апостол української державності. — Філадельфія, 1960.
7. *Рябчук М.* Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і розбудова держави. — К., 2000.
8. *Szporluk R.* Ukraine: From an Imperial Periphery to a Sovereign State // *Daedalus*. — 1997. — Vol. 126, #3.

Кривда Н.Ю. Концепції становлення нації у зв'язку з концепціями культуротворення.

Стаття присвячена формуванню дискурсу проблеми “становлення нації” в контексті політологічної та філософської традиції XIX–XX ст. у середовищі мислителів української діаспори. Розглядаються концепції становлення нації та їх взаємозв'язок з дискурсом культурних процесів у працях українських дослідників (В.Липинський, І.Лисяк-Рудницький, Р.Шпорлюк).

Ключові слова: націостановлення, культуротворення, культурний досвід.

Кривда Н.Ю. Концепции становления нации в связи с концепциями культуротворчества.

Статья посвящена формированию дискурса проблемы “становления нации” в контексте политологической и философской традиции XIX–XX ст. в среде мыслителей украинской диаспоры. Рассматриваются концепции становления нации и их взаимосвязь с дискурсом культурных процессов в работах украинских исследователей (В.Липинский, И.Лысяк-Рудницкий, Р.Шпорлюк).

Ключевые слова: становление нации, становление культуры, культурный опыт.

Kryvda N. Conceptions of becoming of nation in connection with conceptions of cultural process.

Article is devoted to formation of a discourse of a problem of “becoming of the nation” in a context politological and philosophical tradition XIX–XX of an item in the environment of thinkers of the Ukrainian diaspora. Concepts of becoming of the nation and their interrelation with a discourse of cultural processes in works of the Ukrainian researchers (V.Lipinsky, I.Lysyak-Rudnitsky, R.Shporljuk) are considered.

Key words: becoming of nation, cultural creation, cultural experience.